

Hymnologi

Nordisk tidsskrift

Salmetoner i Norden
36. årgang, nr. 4, december 2007

Udgivet af:
*Salmehistorisk Selskab og
Nordisk Institut for Hymnologi*

Indholdsfortegnelse

<i>Forord</i>	145
Bo Gunge: <i>Trange tider</i> . Melodi med kommentar af Birgitte Ebert.	147
Stig Wernø Holter: <i>Salmevær i Trondheim</i> . Referat fra IAH-konferansen 2007	149
Birgitte Ebert: <i>Kirkeministerens salmeinitiativ</i>	151
Erkki Tuppurainen: <i>Da pacem Domine - nordiska avledningar av två medeltidssånger</i>	155
Erkki Tuppurainen: <i>Das deutsche Kirchenlied (DKL) - Kritische Gesamtausgabe der Melodien</i> . Kritisk helhetsudgåva till tidiga tyska koralmelodier	163
Recension: <i>Perspektiv på moderna psalmer</i> , AF-stiftelsens skriftserie nr. 3, 4 artikler af Inger Selander, udgivet af forfatteren, AF-stiftelsen og Verbum i 1999. Birgitte Ebert	167
Recension: <i>Psalm i vår tid - en hyllning till SvPs 1986</i> . Svenskt Gudstjänstliv. 2006. Birgitta Sarelin.	173
Tauno Väinölä: <i>Hymnologisk litteratur och artiklar utkomna i Finland åren 2000-2005</i> .	177
Årsoversigt over Hymnologi - Nordisk tidsskrift 2007, 36. årgang + forfatterbiografi	183
<i>Kirkemusikalsk Samling - Nyeste skud på stammen i Løgumkloster</i>	187
Bag tidsskriftet - referencegrupper, Salmehistorisk Selskab og NORDHYMN	189

Hymnologi

Nordisk tidsskrift

Tidsskriftet er en fortsættelse af "Hymnologiske Meddelelser"

Redaktør:

Ove Paulsen (ansvarshavende)

Redaktørens referencegruppe:

Steffen Arndal (litteratur),
Peter Balslev-Clausen (Københavns Universitet), Ole
Brinth (musik), Birgitte Ebert (musik),
Eberhard Harbsmeier (sekretariat),
Jørgen Kjærgaard (teologi), Jens Lyster (teologi), Kir-
sten Nielsen (Aarhus Universitet),
Inger Selander (litteratur).

Nordisk referencegruppe:

Anna Maria Böckerman-Peitsalo (FI),
Anna Jönsson Evertsson (SE),
David Scott Hamnes (NO),
Einar Sigurbjörnsson (IS), Erkki Tuppurainen (FI)

Sekretariat:

Helle Sangild Qvist

Layout/AD:

Christian Hebell Paulsen

Tryk:

Prinfo Vejle/Jelling Bogtrykkeri
www.prinfovejle.dk

©Hymnologi 2007
ISSN 1901-5976

Abonnement = medlemskab af

Salmehistorisk Selskab:

275.- kr. pr. år (4 numre à ca. 50 sider), samt bestilling af
gl.numre:

Henvendelse til

**Teologisk Pædagogisk Center, Kirkeallé 2,
DK-6240 Løgumkloster.**

Tlf.: (+45) 74 74 32 13. Mail: tpc@km.dk

Henvendelse til redaktøren:

Tofthøjvej 37, DK-9280 Storvorde,

tlf.: (+45) 98 31 84 70

eller (+45) 26 21 19 43,

mail: opa@km.dk eller

ovepaulsen@mobilixnet.dk

Krav til indsendte manuskripter via mail:

Manus sendes som Word-fil - UDEN spalteopsætning,
HTML-koder, margener, o.s.v.

Billeder skal sendes som enten JPEG(.jpg), TIFF
(.tif) eller PSD(.psd) i en **høj** opløsning.

Bemærk: Disketter modtages ikke!

Tidsskriftet er trykt på

*115 g. ubestrøget papir. Omslaget er trykt på
240 g. bestrøget papir.*

*Bladet er sat med Garamond Premier Pro
(overskrift), Charparrel Pro (brødtekst) og
Segoe UI (by-line).*

Forord

Dette nummer er blevet til takket være Ole Brinths målrettede indsats. Det er først og fremmest hans fortjeneste, at disse artikler er blevet samlet, men som det også ses af sammenhængen har han haft god hjælp af Birgitte Ebert, Erkki Tuppurainen og – mindre tydeligt i indholdsfortegnelsen – David Scott Hamnes, der bl. a. har skaffet manuskripter fra IAH-konferencen i Trondheim i sommer.

Birgitta Sarelins recension er overskud fra nr. 3 *Utblick mot svensk psalm och koral*, og Tauno Väinöläs liste over ny finsk salmelitteratur, formidlet af Anna Maria Böckerman-Peitsalo, har måttet vente to numre på at blive trykt.

Ole Brinths indsats har bevirket, at der er stof til et hæfte til. Således vil nr. 1/2008 med lidt lykke og lidt held kunne rumme en bearbejdning af hans eget foredrag på TPCs kursus 23 26.-30. marts 2007 "Luthersalmer – teologi, epoke, paradigme og virkningshistorie" *Musica sacra – om Luthersalmernes melodier og Luthers syn på musik*. Der er håb om endnu en artikel af Birgitte Ebert, om to Trondheim-foredrag, nemlig den norske originalversion af Åge Haaviks *The quest for a new hymn in the Nordic countries*, og en svensk udgave af Karl-Johan Hanssons *Martin Luthers Kirchenlieder im Leben der nordeuropäischen Menschen*. Endelig skulle jeg selv støde til med en recension af *Åtta röster om musik och teologi*, Verbum, Stockholm 2006.

Det skal retfærdigvis siges, at alle disse projekter endnu står på bedding.

Med Karl-Johan Hanssons foredrag er vi på vej over i en opfølgning på offentliggørelsen af den store rapport fra Nordhymn-projektet *Martin Luthers psalmer i de nordiska folkens liv*, som efter planen kan ventes fra forlaget Arcus i Lund omkring årsskiftet. Dette vil komme til at præge hæfte 2 og måske også hæfte 3.

Foreløbig kan læserne glæde sig til dette første af Ole Brinth sammensatte nummer, der omsider bringer musikken på banen i stor stil.

Illustrationerne på for- og bagside forestiller orglet i Storstorvorde Kirke, bygget hos Marcussen & Søn.
© Christian H. Paulsen 2005.

Storstorvorde 26. november 2007.

Ove Paulsen

PS: Efter redaktionens slutning er jeg kommet under vejrs med, at *Jens Lyster* lørdag 17. november blev udnævnt til æresdoktor ved en ceremoni på Københavns Universitet. Den nyslåede doktor vil mandag den 4. februar 2008 kl. 14.15 holde semesteråbningsforelæsning på Det Teologiske Fakultet i København i auditorium 7, Købmagergade 46, 1. sal. Emne: "Strejftog gennem hymnologiens grænselände". Dette være hermed anbefalet alle vore læsere.

Bo Gunge: Trange tider

Trange tider

Bo Gunge © 2007

Andante ♩. = 64

C F m/C C F m/C C C/e F m

Her vil ti - es, her vil bi - es, her vil bi - es, o sva -

4 D m b5 G F C/e D m7 C

- - ge sind! Vist skal du hen - te, kun ved at ven - te,

7 A m E m F G C F m/C

kun ved at ven - te, vorsom - - - mer ind. Her vil ti - es,

10 C F/a C B^b A sus4 A^b7 G sus4 G C

her vil bi - es, her vil bi - es, o sva - - - ge

Komponeret af Bo Gunge til kirkespillet *Kom, min due*, der blev opført i Ribe Domkirke 14. oktober 2007

Melodien til *Her vil ties* er komponeret af Bo Gunge, der 3 år i træk på Ribes Kulturnat har komponeret musikken til et kirkespil til Ribe Domkirke. 2007 hed spillet *Kom, min due* og handlede om en fiktiv, poetisk kappestrid mellem to af byens store digterskikkelser, Hans Adolph Brorson (1694-1764) og Ambrosius Stub (1705-1758). Musikken var udsat for solister, 3-stemmigt mandskor, 3-stemmigt kvindekor, 2-stemmigt børnekor, trompet, vibrafon, el-guitar, kontrabas og orgel. Bo Gunge er uddannet komponist fra Det jyske Musikkonservatorium hos Per Nørgård, Hans Abrahamsen og Bent Sørensen. Han har skrevet en lang række værker for diverse besætninger, deriblandt en obokonzert og en symfoni til Sønderjyllands Symfoniorkester, hvor han var huskomponist 2004-2005.

Birgitte Ebert

Salmevår i Trondheim

Referat fra IAH-konferansen 2007

Av **Stig Wernø Holter**

IAH – eller Internationale Arbeitsgemeinschaft für Hymnologie – holdt i overgangen juli/august sin to-årige konferanse, den 24. i rekken. Den var i år lagt til Trondheim parallelt med Olavsdagene, noe som på en fin måte bidro til å berike opplevelsen for de ca. 75 deltakerne. 15 nasjoner var representert, fra USA i vest til Taiwan i øst, fra Norge i nord til Australia i sør. De største kontingentene kom fra Tyskland og Norge. IAH er et internasjonalt, ekumenisk og tverrfaglig fellesskap av salmeforskere og -venner. Det ble grunnlagt av Konrad Ameln i 1959 og deltar bl.a. i utgivelsen av *Jahrbuch für Hymnologie und Liturgie* og flerspråklige salmebøker.

Årets tema var "Der Liederfrühling" eller – som man sier på engelsk – the hymn renaissance. Med dette siktes til den oppblomstring av salmediktning og komponering som skjedde på 1960- og 70-tallet etter en lengre periode med liten fornyelse på feltet. I tillegg feiret konferansen tre sentrale salmediktere som alle er gjenstand for ekstra oppmerksomhet i år: Paul Gerhardt (1607-1676), Petter Dass (1647-1707) og Charles Wesley (1707-1788). Salmer av disse tre ble sunget ved en salmekveld i Ilen kirke. Gerhardt og Wesley ble sunget på originalspråkene, mens vår hjemlige skald

ble sunget i engelske oversettelser. Til flere av salmene ble forskjellige melodier utprøvd. Kvelden ble ledet av Einar Bjorvand og Irene Bergheim, mens orglet ble traktert av Stig Wernø Holter.

En IAH-konferanse er organisert omkring tre hovedelementer: 1) to-tre daglige plenumsforedrag; 2) workshops og presentasjon av papers i seminarer; 3) tidebønner og gudstjenester etter ulike tradisjoner. Konferansen ble høytidelig åpnet i Erkebisppegårdens ærverdige Herresal med hilsener fra Trondheim kommune, biskop Wagle og IAHs leder, prof. dr. Franz Karl Prassl. Damekoret Embla underholdt under ledelse av sin dirigent Norunn Illevold Giske. Nidarosdomen var den praktfulle rammen omkring flere av gudstjenestene og tre konserter i festspillregi som inngikk i programmet. Men også Ilen kirke, St. Olav katolske kirke og Metodistkirken ble benyttet. Hovedforedragsholderne, som talte på tysk eller engelsk, var Åge Haavik, Karl-Johan Hansson (Finland), Per Lønning, Georg Bjerkli, Elizabeth Cosnett (England), Richard Watson (England), Folke Bohlin (Sverige), Maria Pfirrmann (Nederland) og Inge Lønning. To av foredragsholderne, Christian Bunnars (Tyskland) og Inger Selander (Sverige), hadde meldt sykdomsforfall. De-

res bidrag ble lest opp. Salmevåren ble behørig belyst fra teologisk, litterær og musikalsk synsvinkel. Som særlig nyskapende salmediktere ble de britiske Albert Bayly, Fred Pratt Green, Brian Wren, Fred Kaan og Timothy Dudley-Smith fremhevet. Viktige roller spilte også nederlandske Willem Barnard og Huib Oosterhuis. Den musikalske siden ved salmevåren var nok innvilget en betydelig mindre plass i programmet enn tekstsiden, men professor em. Folke Bohlin holdt et spirituelt foredrag – eller skal vi kalle det et kåseri? – om hvordan den kompositoriske fornyelsen har artet seg. Som en bonus fikk vi en innføring i den fascinerende historien om melodien til “Deilig er jorden”. Et uvanlig, men svært berikende og interessant foredrag sto Georg Bjerkli for. Det handlet om fremføring og bruken av tegnspråkpoesi i døvekirkene våre, et område ukjent for de fleste.

De norske salmedikterne Svein Ellingsen, Per Lønning og Arve Brunvoll ble presentert særskilt av Sigvald Tveit. En plenumsdiskusjon om hvorvidt den nye lovsangspraksisen kunne forstås som en videreføring av salmevåren, førte til en livlig debatt der man særlig vil huske biskop em. Per Lønnings engasjerte og sterkt lovsangskritiske innlegg. Diskusjonene ble simultantolket – til tysk og engelsk vekselvis – av Hedda Durnbaugh, kjent som oversetter av Svein Ellingsens salmer til engelsk. Alle foredragene fant sted i Trondheim katedralskoles festsal, beliggende i skolens eldste del fra 1700-tallet. I skolens musikkrom var det også stor aktivitet – her utfoldet de liturgiske dansere seg under ledelse av Elisabeth Aanje og Emma-Elze Bongers. Ved den avsluttende festmiddagen ble konferansens

lokale primus motor – David Scott Hamnes – hjertelig takket av IAHs leder, og den undertegnede leder av Norsk hymnologisk forening hilste forsamlingen.

Konsertene som inngikk i konferansen var Rachmaninovs Vesper fremført av Trondheim Domkor og Moskvapatriarkatets Mannskor i fellesskap (de dype, russiske bassene glemmer vi ikke så fort!), en konsert med norsk folkemusikk og orgelmusikk av Bach fremført av Øyonn Groven Myhren, Unni Boksasp, Sinikka Langeland, Kåre Nordstoga og Henning Sommerro, samt en konsert der Ung Kirkesangs korsommerskole presenterte “Den norske salmevåren”.

I forlengelsen av konferansen ble det arrangert utflukter til Tautra – hvor man i dag ikke bare finner en klosterruin fra middelalderen, men også et nytt, høyst levende nonnekloster – og Røros, hvor deltagerne deltok på høymessen og fikk høre en kort orgelkonsert på Norges eldste fungerende orgel.

Den nasjonale IAH-komiteen har bestått av David Scott Hamnes, Irene Bergheim, Jørund Midttun, Sigvald Tveit og Åge Haavik. Konferansen ble gjennomført med praktisk bistand av Anne Jorunn Midtkil (Liturgisk senter) og styret i Norsk hymnologisk forening.

Nærmere informasjon om IAH finner man på:
www.iah.unibe.ch

*Referatet har tidligere været trykt i Norsk Kirkemusikks
septembernummer.*

Kirkeministeriets salmeinitiativ

Af Birgitte Ebert

Den 13. september 2007 udskrev kirkeminister Bertel Haarder en konkurrence om nye melodier til 5 salmer fra Den Danske Salmebog 2002 (DDS). Konkurrencen blev udskrevet som del af en tre-trinsraket, der også omfatter et seminar i januar, hvor en indbudt skare af digtere og komponister skal drøfte salmer og salmemelodier og komme med bud på dels nye salmetekster og dels nye melodier til 5 andre salmer fra DDS. Sidste del af projektet bliver et internet-salmeforum, hvor resultaterne fra konkurrencen og seminaret bliver offentliggjort, ligesom der også fremover bliver mulighed for, at komponister og salmedigtere her kan få deres ting offentliggjort og dermed afprøvet i en større kreds.

Ved pressemødet, hvor konkurrencen blev offentliggjort, sagde Bertel Haarder bl.a. om de tre initiativer, at han med dem gerne vil være med til at inspirere nye digtere og komponister til at give deres bidrag til, at nye tekster og melodier kan blive kendt og afprøvet i folkekirken. Han sagde også, at salmerne går i arv fra slægt til slægt, og at det er vigtigt at fortsætte salmearbejdet efter udgivelsen af DDS for at blive ved med at supplere traditionen med nyt. Desuden mente han, at når der skal vælges salmer til kirkelige handlinger, er det ofte melodierne, folk går efter. Derfor er der også fra ministeriet udgået en hjemmeside, hvor sal-

merne fra DDS dels kan høres gengivet, dels kan læses. Kirkeministeren mente ikke, der er en decideret fjendtlighed overfor folkekirken, men snarere et stort ukendskab, som en stimulering af den danske salmeskat måske kunne afhjælpe. Derudover tillod ministeren sig at komme med en værdidom, idet han sagde, at nye salmer fortjener bedre melodier, end dem de har: At skrive en melodi er ikke let, det ender ofte i efterklang af andre melodier eller i usynlighed.

Der er nedsat en komité til at bedømme de indkomne forslag i melodikonkurrencen og til at planlægge seminaret i januar. Den består af chefdirigent Michael Bojesen (formand), biskop over Københavns Stift Erik Norman Svendsen, organist ved Holmens Kirke Jakob Lorentzen, sognepræst i Ølstykke Jørgen Anker Jørgensen, musikeren og tv-værten Sigurd Barrett og undertegnede, der er domorganist i Ribe.

På pressemødet fortalte Sigurd Barrett, der bl.a. gør en kæmpe indsats som musikformidler for børn (og deres forældre) i DR-programmerne *Sigurds Bjørnetime*, *Sigurd og Symfoniorkestret* og *Sigurd og Big Bandet*, om hvordan han er begyndt at rejse rundt til danske kirker med Sigurds kirketime. Han arbejder i stor respekt for traditionen, mener ikke kirke-bossaen, som han kalder nogle af de nyere melodier, er vejen frem, men erkender også, at ikke alt af det gamle gods glider

ned lige nemt overfor børnene. Som så mange andre pegede han også på morgensang i skolerne som en god måde at gøre salmer mere "inn" på.

Endelig talte Michael Bojesen, der er medinitiativtager til hele projektet. Han er daglig leder af DR Radiopige-koret og har netop søsat et endnu større projekt: 2008 er på initiativ af Danmarks Radio, Det kgl. Teater, Kulturministeriet og Undervisningsministeriet udnævnt til sangens år. Ideen er ikke taget ud af intet, sagde han, men ligger så at i luften, idet danskerne elsker at synge, men bare gør det alt for sjældent. Michael Bojesen slog på, at kirkemusikken altid har afspejlet sin samtids musik, og at samfundets førende musikere tidligere har leveret musik til kirken, men at det ikke rigtigt ser ud til at være tilfældet mere. Også han anerkender den traditionelle danske salmeskat, men mener, at mange melodier er skrevet i et tonesprog, der "ikke er forståeligt for dagens danskere". Desuden påpegede han den problematik, der har været en slags igangsætter for hele dette projekt, nemlig at mange nye tekster er skrevet til gamle melodier, og at der således opstår et sammenstød mellem tekst og melodi.

De 5 salmer, der er udvalgt, er alle tekster, der ikke har deres egen melodi i koralbogen til DDS, men som låner en af de "gamle". Det drejer sig om

DDS 21 *Du følger, herre, al min færd*, tekst K.L. Aastrup, hvis melodihenviisning er *Til dig alene, Herre Krist*

DDS 188 *Så bøjed den dødsdømte nakken*, tekst Lisbeth Smedegaard Andersen, hvis melodihenviisning er *Med sorgen og klagen hold måde*

DDS 239 *I den nat af stumme skrig*, tekst Sten Kaalø, hvis melodihenviisning er *Verdens igenfødselse*

DDS 320 *Midt iblandt os er Guds rige*, tekst N.F.S. Grundtvig, hvis melodihenviisninger er *Kirken er som Himmerige* og *Hvilestunden er i vente*

DDS 414 *Den mægtige finder vi ikke*, tekst Holger Lissner, hvis melodihenviisninger er *Som tørstige hjort monne skrige* og *Nu glæd dig i Herren, mit hjerte*

Som man ser, er fire af salmerne fra slutningen af det 20. århundrede, kun Grundtvig-salmen er ældre, men den skal såmænd nok vise sig at få sin del af de nye melodiforslag. Ved pressemødet fik netop denne salme en ny melodi af to unge journalister, der gav den til bedste med sang og guitar. Skønt melodien var noget ensformig, idet de tre første linjer var ens og dermed ville blive sunget i alt 27 gange gennem salmens 9 vers, blev den absolut et opløftende element på mødet og en glimrende illustration på den åbenhed, der er lagt op til fra kirkeministerens og komitéens side.

At tage til efterretning

Siden 1991 har jeg med jævne og ujævne mellemrum anmeldt nye salmeudgivelser i dette tidsskrift. Især i begyndelsen husker jeg at have taget en ny publikation i hænderne med en vis skepsis. Hvorfor denne skepsis? Jeg er vokset op i et grundtvigsk præstehjem på Sydsjælland med et kirkesyn, der ikke omfattede en særlig formidling til særlige grupper. Som barn så jeg derfor på de nye salmer, mest ungdomssalmer, med mild overbærenhed, og også da jeg som teenager i slutningen af 70'erne blev ansat som organist i en nybygget kirke i Næstved, var en rigtig salme for mig en, der blev spillet på orgel, uden "moderne" rytmer. Jeg spillede de salmer på klaver, som jeg skulle, men syn-

tes altid, at det var både svært og utilfredsstillende: Troede nogen, det kunne gøres bedre, end de gamle gjorde?

Årene har imidlertid lært mig at tage visse ting til efterretning. Jeg tror, Bertel Haarder har ret i, at det ofte er melodien, der gør det første indtryk. Melodien er klæderne, og ordet er kroppen, som Luther siger. Man kunne måske sige, at melodien forelsker man sig i, men med teksten bliver det kærlighed. Når selv en kirketjener, der har arbejdet 20 år i folkekirken, men som sjældent giver udtryk for nogen særlig sympati for musikken, oftere giver udtryk for at kunne lide de rytmiske salmer, må man som organist tage det til efterretning. Han har dog hørt et og andet gennem årene, men åbenbart ikke noget, der for alvor var hans, før disse nye melodier. Når konfirmanderne for en gangs skyld selv beder om at synge en salme, er det de fleste gange *Überørt af byens travlhed*, en melodi, man som organist meget hurtigt kører træet i, men som åbenbart rammer et eller andet eller i hvert fald foretrækkes for en af de ældre salmer. Det bliver sagt igen og igen, at der er for megen tiltale og for lidt dialog i folkekirken, både mellem den prædikende præst og menigheden og orglet og menigheden. Sidst, jeg hørte det, var ved et foredrag om musik og kirke i det 21. århundrede af tidligere DR-programredaktør Finn Slumstrup: Mennesket i det 21. århundrede vil ikke have noget trukket ned over hovedet; præsten på prædikestolen virker provokerende uimodsagt, orglet overfalder én bagfra og minder for meget om begravelse. Igen og igen skal kirken forklare, at præsten er en af menigheden, og at det ikke er Vorherre selv, der

taler gennem hans mund, hvad man åbenbart kunne frygte. Igen og igen forklare, at orglet nu engang er uhyre velegnet til netop det, det gør; billigere end et helt orkester, men med samme eller endda ofte bedre mulighed for at fylde rummet med musik, og at orgelmusikken stort set afspejler hele den europæiske musikhistorie i et instrument. En vis åbenhed og lydhørhed overfor egne erfaringer er imidlertid nødvendig. Finn Slumstrup foreslog, hvad jeg kan tilslutte mig, en traditionel højmesse søndag formiddag over hele landet og derefter en mangfoldighed af gudstjenester og musikformer alt efter lokale behov og kræfter.

Desuden er der faktisk sket en positiv udvikling de sidste 10 år. Folkekirkeprocenten er nedadgående, men ikke katastrofalt, hvis man tager procentdelen af alle danskere, dvs. også den store gruppe fra andre kulturer. Vi høster nu frugterne af mange års salmeprojekter i skole-kirke samarbejdet, glæden ved fællessang er for opadgående, og det er ikke mere pinligt at fortælle, at man arbejder i folkekirken. De fleste har haft en eller anden god oplevelse i en kirke.

"Forståeligt for dagens danskere"

Michael Bojesen citeres i Kirkeministeriets pressemeddelelse¹ ang. melodikonkurrencen for at sige:

Historisk set har salmesangen og den øvrige kirkemusik gennem tiderne til enhver tid afspejlet musikkens musikalske trend. Ny musik i kirken har i mange århundreder været en selvfølge. Beklageligvis synes dette ikke rigtigt at være tilfældet længere. Og selvom mange salmemelodier er vidunderlige, er der ikke mange, der er komponeret i et tonesprog og stil, som er forståeligt for

dagens danskere.

Det er jo ikke fordi, der ikke er blevet komponeret et væld af nye salmemelodier de sidste 25 år i alverdens stilarter, lige fra modernistiske over viseagtige til rockagtige. Det er nok snarere dem, der komponerer, det er galt med. Så godt de end gør det, er det for det meste kirkens egne folk, organisterne, der står for de nye input, og de har alle de bånd lagt på sig, som Inger Selander nævner i sin bog *Perspektiv på moderna psalmer*² (omtales andetsteds i dette nummer), og som kan overføres direkte til det danske salme-arbejde. Når Michael Bojesen bruger begrebet "forståeligt for dagens danskere", forstår jeg det sådan, at han mener, det er vigtigt at få dem, der formidler musik til os på andre måder, til at interessere sig for at skrive salmemelodier. De findes i højskolesangbogen, og de kunne også findes i salmebogen. Kirkens musik skal igen være et projekt for alle og ikke kun for kirken selv. Sigurd Barrett, der selv i mange år spillede klaver i *Hit med sangen*, sagde, at det var uhyre sjældent, man i programmet kom omkring en salme. Han mente, det ville have lagt en gevaldig dæmper på stemningen. Salmer behøver dog heller ikke at være med i *Hit med sangen* for at være en succes, bare de har deres sted, hvor man lige så naturligt tager dem i munden som enhver anden sang.

Et projekt om at skabe musik, som vi alle kan tilslutte os, har selvfølgelig nogle problemer. N.F.S. Grundtvig samlede populært sagt danskerne i fællessang på tværs af stand, rang og alder. De næste hundrede år sang vi det samme, men i 1960'erne skiltes vi igen i mange retninger. Derfor er musik og fællessang forskellig alt

efter miljø og alder. Ligeså i kirken, hvor det, der er kirkemusik for den ene, ikke nødvendigvis er det for den anden. Der gør det vanskeligt for kirkemusiker-uddannelserne, der står i et vadested; det er ikke nødvendigvis de samme unge mennesker, der bliver bidt af orglet og orgelmusikken, som har lyst til at oprette rytmisk kor og spille rytmiske salmer. Det betyder, at det ofte er stillinger med netop det indhold, man ser genopslået i *Organistbladet*³.

Leif Kayser efterlyser i en anmeldelse⁴ af 78-tillægget melodien, der nok er ny, men klinger velkendt; ny, fordi den er vedkommende, velkendt, fordi den lyder varige love. For 30 år siden var det indlysende, at det var en holdbar definition på en ny melodi. I en globaliseret verden, hvor alt er inden for vores rækkevidde via internettet, kræver det langt større diskussion. Den opstår forhåbentligt i forbindelse med dette nye kirkemusikinitiativ⁵.

BIRGITTE EBERT

Domorganist i Ribe siden 2000.

Adresse: Hømvej 4, DK-6760 Ribe

E-mail: BEB@km.dk

1) Læs hele pressemeddelelsen og vilkårene for konkurrencen på <http://www.km.dk/salmemelodier.html>

2) 1999, AF-stiftelsen skriftserie nr. 3.

3) Medlemsblad for Dansk Organist og Kantor Samfund, der organiserer de diplomuddannede organister fra landets konservatorier.

4) Hymnologiske Meddelelser 8. årgang 1978, nr. 1-2 s. 95ff.

5) Ved redaktionens slutning var Birthe Rønn Hornbech(V) udpeget som ny dansk kirkeminister. Om dette salmeprojekt kommer videre end konkurrencen er naturligvis op til den tiltrædende minister at afgøre.

Da pacem Domine

Nordiska avledningar av två medeltidssånger

Av **Erkki Tuppurainen**

Da pacem Domine och Verleih uns Frieden gnädiglich

Martin Luther omformade en medeltida antifontext *Da pacem Domine* till en tysk hymn, *Verleih uns Frieden gnädiglich*. Det är fråga om en av vespers traditionella Magnificat-antifoner. Antifonen finns också i den nutida tyskspråkiga katolska sångboken *Gotteslob*. Texten är en kompilation ur Gamla Testamentet (Syr 50:23; 2 Mos 14:14; Versus: 2 Mack 1:4) och har förekommit i matutintraditionen som en del av den sk. *Historia Machabaeorum*.¹

En tysk version av den ursprungliga antifonen, *O Herr Gott, gib uns deinen Fried*, trycktes i Erfurt 1527. En annan version med tre strofer, *Gib frid zu vnser zit, o Herr*, formades år 1533 av Wolfgang Capito. I den lutherska traditionen är det dock framför allt Luthers "fridspsalm" *Verleih uns Frieden gnädiglich* som blivit känd. Den förekommer i Johannes Bugenhagens kyrkoordning för Braunschweig 1528 och i kyrkoordningen för Wittenberg 1533 att sjungas i mässan efter predikan vid sidan av den latinska antifonen.² Två tidigare tryckta melodier från Nürnberg 1529 och

Erfurt 1531 närmar sig den latinska förebilden men ser ut att ha grundat sig på hymnen *Veni redemptor gentium* med en tillagd femte fras.³

Två danska översättningar förekommer redan tidigt. Malmö-psalmboken (1533) innehåller översättningen *Forlæ oss met Fred nadelige* till Luther-texten och *En Ny Psalmebog* (ca. 1535) en annan, *Benaade os o Herre Gud*, som är delvis avvikande från både den latinska och den tyska versionen.⁴ I Thomissøns psalmbok (1569) står den äldre danska översättningen med en melodi som är en mellanform av de två tyska versionerna till Luther-melodin. Därefter följer den yngre översättningen med antifon-melodin.⁵ En tredje version *Förlän oss Gudh så nådelig* finns i *Swenske sånger* 1536.⁶ Där liksom i psalmboken 1562 följer den nattvardspsalmen *O Rene Guds Lamb* och i kyrkohandböckerna 1541, 1548 och 1557 nämns den som nattvardspsalms vid sidan av två andra texter från psalmboken 1536. Fridspsalmen hade redan tidigare anslutits till liturgins fridshälsning.⁷

Antifonens melodi hos Thomissøn är mycket nära versionen i *Gotteslob*.⁸ Den enda avvikelserna utgörs av

att kadensen till den första frasen är lik den i *Verleih uns*. Melodin till *Förlän oss Gudh* i den svenska Hög-handskriften (1541) är närmare den traditionella antifonen; kadensen i fråga avviker dock från de båda andra.

Da pacem -antifonens text förekommer på finska i Mikael Agricolas bönbok *Rucouskiria* (1544) som en bön för överheten.⁹ I Matthias Wesths handskrift (delvis från 1540-talet)¹⁰ står vid mässans avslutning en grupp av sånger som börjar med en översättning *Suo Jumala meille laupiasti*. Den grundar sig närmast på den svenska texten från år 1536. Däröver står melodin som är nära de tyska psalmversionerna. Den följande delen *O Herra Jumala, sinun on waldacunda ja woima* har rubriken *Tua est potentia*, och slutligen kommer *Da pacem* -antifonen, *Anna Herra meille rawha meiden elinaicanam*. Antifon-melodin avviker endast på ett ställe från versionen i *Gotteslob*, vid slutet av den tredje frasen. Förändringen kommer möjligtvis från Luther-melodin. Också den melodiska tersgång som följer den "germanska traditionen" och som Henrik Glahn har funnit i alla tyska källor saknas.¹¹ I Agricolas finska *Messu* (1549) saknas hänvisning till *Da pacem* -versionerna trots att mässan annars i stort sett följer den svenska mässan 1548.

Tua est potentia och Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort

Tua est potentia hör till medeltida liturgiskt material.

Responsoriet sjungs nuförtiden särskilt i vespren till Kristus-konungens fest (*In Festo D. N. Jesu Christi Regis*). Sången förekommer i Agricolas bönbok och i fem finländska handskrifter på finska tillsammans med *Da pacem*.¹² I kyrkoordningen för Brandenburg-Nürnberg (1545) skulle respensoriet sjungas efter predikan, medan det i Wittenberg 1533 på samma ställe angavs *Da pacem* och *Verleih uns*. Hos Lucas Lossius (*Psalmodia Sacra*, 1561)¹³ står den sistnämnda som tillägg till Luthers *Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort*. Därefter följer latinska översättningar *Serva Deus verbum tuum* och *Pacem tuam te poscimus*, som är gjorda av Johann Stigelius och utgivna år 1559.¹⁴ Texten *Erhalt uns* närmar sig *Tua est potentia* och melodin *Verleih uns*. De latinska översättningarna finns också i den finska handskriften av Westh från 1540-talet, på de blad som troligen har skrivits först på 1560-talet. Handskriften innehåller också samma översättning till första strofen av *Erhalt uns, Herr* som förekommer i den svenska psalmboken 1562. Melodin i handskriften är möjligen den tidigaste bevarade från det svenska riket.

Fridspsalmer har varit särskilt omtyckta i finska psalmböcker ända fram till de senaste decennierna. I Jacobus Finnos psalmbok (1583) står rubriken *Tua est potentia* över en fridspsalme med tre strofer, *O Herra caickiwaldias! jong ombi waldakunda*, som är översatt till rimform på basen av ovannämnda tre texter och torde ha sjungits med *Verleih uns* -psalms melodi. Därefter följer översättningen till *Verleih uns* (*Suo meille rauha, Herra nyt*) med rubrik *Da pacem Domine* och översättningen till första strofen av *Erhalt uns*

(*Wariel Jumal sinun sanas*) med rubrik *Serua Deus Verbum tuum*, nu utan hänvisning till påven och turkarna. I den följande finska psalmboken som Hemming av Masku utgav år 1605, har den sistnämnda psalmen fem strofer. Till Luther-psalmen tillades i Tyskland strofer, och i den svenska psalmboken från år 1567 fanns fem och hos Thomissøn 1569 två extra strofer. Hemming översatte också Wolfgang Capitos psalm *Gib frid zu vnser zit, o Herr* som nämndes i början av denna artikel. Capitos psalm sjöngs enligt hänvisning av Hemming med melodin till den kända *Durch Adams Fall* och trycktes i psalmboken 1701.¹⁵

Gib unserm Fürsten und all Obrigkeit

Psalmen för överheten *Gib unserm Fürsten und all Obrigkeit* trodde man tidigare att vara skriven av Johann Walter år 1566. Den finns dock redan i en handskrift från år 1560, uppenbarligen utan förbindelse med Walter.¹⁶ Det är egentligen fråga om en tillagd strof till Luthers fridspsalms. Texten är utan versmått och melodin grundar sig på samma melodi. Översättningen *Gud giffue vor Konning oc all Øffrighed* förekommer med eget nummer redan hos Thomissøn 1569.¹⁷

Gudh giffue wårom Konung och all Offuerheet var i bruk i Sverige vid hertig Karls hov.¹⁸ I den svenska kyrkohandboken och dess finska motsvarighet från år 1614 följer strofen (på finska *Jumal anna meidän Cuningall*) fridspsalmen som högmässans avslutning. Den förekommer därefter som en självständig psalm i svenska och finska psalmböcker intill psalmböckerna

1695 och 1701. Av utvecklingen framgår klart hur två medeltidsböner efter reformationen omformades till att tjäna det växande kungaväldet i två nordiska länder. Då Finland från år 1809 inte mer var en del av Sverige, ersattes 'konungen' med 'furste' varmed avsågs Finlands storfurste, den ryska kejsaren. Strofen förenades senare med fridspsalmen. Sedan Finland år 1917 blivit självständig började man sjunga om 'huvudman', visserligen i en annan psalm. Benämningen finns kvar också i dag, riktad också till republikens kvinnliga president.

Källor och litteratur

Otryckta källor

Musikhandskriften C III 19 (mikrofilm Mf/ms 236) i Nationalbiblioteket (Helsingfors universitetsbibliotek), Helsingfors.

I tryck

Ameln, Konrad 1934. Lateinischer Hymnus und deutsches Kirchenlied. *Musik und Kirche*, 6. Jahrg., 138–140.

– 1981. Nochmals zu "Gib unserm Fürsten und aller Obrigkeit". *Jahrbuch für Liturgik und Hymnologie* 25. 103–104.

Balslev Clausen, Peter 2004. Reformationstidens danske salmer, salmebøger og gudstjenesteordningers salmeforslag, *Hymnologiske Meddelelser* 1/2004. 3–84.

Blankenburg, Walter 1961. Der gottesdienstliche Liedgesang der Gemeinde, *Die Musik des evangelischen*

Gottesdienstes. Leiturgia, Handbuch des evangelischen Gottesdienstes, vierter Band, hrsg. von Karl Ferdinand Müller & Walter Blankenburg, Kassel. 559–659.

– 1981. Wer schuf den Gesang “Gib unserm Fürsten und aller Obrigkeit”? *Jahrbuch für Liturgik und Hymnologie* 25. 102–103.

Eckerdal, Lars 2007, Komm unionsång i Svenska kyrkan. *Hjärtats tillit. Trosförmedling i luthersk tradition*. Årsbok för svenskt gudstjänstliv 82. 82–130.

Glahn, Henrik 1954. *Melodistudier til den lutherske salmesangshistorie fra 1524 til ca. 1600*. København.

Gummerus, Jaakko 1955. *Mikael Agricolas Rukouskirja ja sen lähteet*. Helsinki.

Ingebrand, Sven 1998. *Svenske songer 1536. Vår första bevarade evangeliska psalmbok*. Uppsala.

Kurvinen, P. J. I. 1929. *Suomen virsirunouden alkuvaiheet v:een 1640*. Helsinki.

Liedgren, Emil 1926. *Svensk psalm och andlig visa*. Stockholm.

Mikael Agricolas teokset 1 (faksimil), Helsinki 1987.

Praßl, Franz Karl 2000. Das Mittelalter. Christian Möller (Hrsg.): *Kirchenlied und Gesangbuch. Quellen zu ihrer Geschichte*. Tübingen. 29–68.

Psalmodia, hoc est Cantica Sacra veteris ecclesiae selecta. Wittenberg 1561.

Schalin, Olav D. 1946. *Kulthistoriska studier till belysande av reformationens genomförande i Finland, I*. Helsingfors.

WA Archiv 4. *Luthers Geistliche Lieder und Kirchengesänge*. Vollständige Neuedition in Ergänzung zu Band 35 der Weimarer Ausgabe, bearb. von Markus Jenny. Köln 1985.

Internet-källor

Den Danske Psalmebog [...] aff Hans Thomissøn. Kiøbenhaffn 1569. <http://www.adl.dk/>. 22.8.2007.

Handskrift Lbs 524 i Landsbókasafni Íslands (ca 1600). <http://ismus.musik.is/>.

Verleih uns Frieden

Verley uns fryden gnediglich,
Herr got, zu unsern zeytten
Es ist doch hie kein ander nicht,
der für uns künde streytten,
on dich, unser Got, alleyne.

Tua est potentia

Tua est potentia
tuum regnum Domine
tu es super omnes gentes.

Da pacem Domine

Da pacem Domine
in diebus nostris
quia non est alius
qui pugnat pro nobis
nisi tu Deus noster.

Erhalt uns, Herr

Erhalt uns Herr bey deinem Wort
Und steur des Bapsts
und Türcken Mord
Die Jhesum Christum deinem Son
Wolten stürzten von deinem Thron.

Swenske songer 1536

Förlän oss gud så nådelig
frid j wora daghar
ty ingen är på iorderik
then ofrid kan förtagha
vtan tu allene.

Mikael Agricola 1544

Sinun on woima
ja waldacunda o Herra
sine olet pälle caickein pacanain.

Mikael Agricola 1544

Anna rauha Herra
meiden elinaijkanam
Sille eij ole toijsta
ioca meidhen edhestem sotipi
ilma sinuta meiden Jumala.

Then Swenska Psalmboken 1562

Bewara oss Gudh i tijn ord
Slå nidh Påwans
och Turkens mord
Som Jesum Christ tin kära Son
Nidherslå wilia aff hans Thron.

Matthias Westh 1546?

Suo Jumala meille laupiasti
rauha meiden elinaikanam
Sill eij ole ycten muuta maan pällä
quin sodhat ja ridhat poisaijau
mutta sine ainoa herra.

Thomissøn 1569

Benaade oss O Herre Gud
met fred i vore dage
lad oss met ro leffue effter dit Bud
vent fra oss Orlogs plage
Thi du est vor beskermer all ene.

Thomissøn 1569

Beholt oss Herre ved dit Ord
oc styr Paffuens
oc Tyrckens mord
som Jesum Christ vor Frelsermand
ville styrte fra din høyre haand.

[Verteik uns Frieden] Codex Westh 90v

Suo Ju-ma-la meil-le lau-pi-aas-ti rau-ha mei-den e-lin-ai-ka - nam. Sil-le eij o-le yc-ten

mu-ta maan päl - lä quän so-dhat ja rij-dhat pois-ai-jau mut-ta si-ne ai-no-a Her - ra.

[Tua est potentia]

O Her - ra Ju-ma-la si - nun on wal-da cun-da ia woi - mä

Si - ne o - let caic-kein pa-ca-nait-ten päl-lä.

[Da pacem Domine]

An-na Her-ra meil-le raw-ha meiden e-lin - ai-ca-nam. Sil-le eij o-le yc-ten muu-ta

io - ca so-ti mei-den e-dhes-täm mut-ta si-ne Her-ra mei-den Ju-[ma]-la.

Codex Westh (1540-talet?)

Forlae oss met Fred naadelig Thomissön 254r

For-lae oss met Fred naa-de-lig Her-re Gud i vo-re-ti-de Der er dog in-gun-an-den meer

som for oss kun - de stri - de end du self vor Gud al-le - ne.

Benaade oss O Herre Gud Thomissön 254v

Be-naa-de oss O Her-re Gud met fred i vo-re-da-ge lad oss met ro-leff-ue-eff - ter dit Bud

vent fra oss Or-logs-pla - ge Thi du est vor be-sker-mer all e - ne.

Gud giffue vor Konning oc all Öffrighed Thomissön 254v

Gud giff-ue vor Kon-ning oc all Öffrig-hed Fred oc god Re-gi-ment at wi met dem al - le

it gaat ro-ligt oc stil-le Leff-net fö-re kun - de i all Gu-de-lig-hed oc är - lig - hed.

A - - - men.

[Erhalt uns, Herr] Codex Westh 130v

Be-wa-ra oß Gudh J tin ordh slä nidh På-uans och Tur-kens mord

som Jhe-sum Christ tin kä-ra son ne-dher-slä wil-ia aff hans thron.

Codex Westh (1560-talet?)

Beholt oss Herre ved dit Ord Thomissön 253r

Be-holt oss Her-re ved dit Ord oc styr Paff-uers oc Tyre-kens mord som Je-sum Christ vor Fred-ser-mand

vil-le styr-te fra din høy-ro haand.

Thomissön (1569)

- 1) Praßl 2000, 41–43.
- 2) Blankenburg 1961, 613–614; 616–617.
- 3) Den nämnda hymnmelodin har troligen varit förebild också till Luther-psalmerna *Nun komm, der Heiden Heiland* och *Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort*. Ameln 1934; *WA Archiv* 4, 1985, 274–275.
- 4) Balslev Clausen 2004, 22.
- 5) *Den Danske Psalmebog [...] aff Hans Thomissøn*, 1569, bl. 254. Den sistnämnda melodin finns också i en isländsk handskrift, troligen en avskrift av psalmboken från år 1589, medan melodin under rubrik *Da pacem Domine* har påverkats av melodin till *Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort*. Handskrift Lbs 524 i Landsbókasafni Íslands (ca 1600).
- 6) Ingebrand 1998, 184–185.
- 7) Eckerdal 2007, 83–84.
- 8) Praßl 2000, 42.
- 9) *Mikael Agricolan teokset* 1, 1987, 694. Se också Gummerus 1955, 474.
- 10) Musikhandskriften C III 19, Nationalbiblioteket, Helsingfors. Se också Kurvinen 1929, 249–250.
- 11) Glahn 1954, nr 28.
- 12) Schalin, Olav D. 1946, 104.
- 13) *Psalmodia, hoc est Cantica Sacra veteris ecclesiae selecta*, 1561, 304–306.
- 14) Kurvinen 1929, 29; 247–249.
- 15) Kurvinen 1929, 303; 343–344.
- 16) Blankenburg 1981, 102–103; Ameln 1981, 103–104.
- 17) En isländsk översättning finns i handskriften som nämns i fotnot 5.
- 18) Liedgren 1926, 242.

Das deutsche Kirchenlied (DKL)

Kritische Gesamtausgabe der Melodien

Kritisk helhetsutgåva till tidiga tyska koralmelodier

Av **Erkki Tuppurainen**

Das deutsche Kirchenlied (DKL) är ett vidsträckt vetenskapligt projekt vars mål är att samla ihop melodier till tyska psalmer och ge ut dem. Ansvarig utgivare är *Gesellschaft zur wissenschaftlichen Edition des deutschen Kirchenlieds*, och förläggare är Bärenreiter Verlag. Joachim Stalman har fungerat som redaktionschef. Redaktörerna har definierat "den tyska psalmen" som en andlig text på tyska – oberoende av bekännelse – med metrisk diktform och strofbyggnad, vilken är avsedd för upprepat bruk som gemensam sång av någon grupp.

Helhetsutgåvan har varit under arbete sedan 1983. Den innehåller tre avdelningar. Den första (*Abteilung I: Verzeichnis der Drucke*) är en bibliografi av tryckta källor till tyska psalmer och sträcker sig från de tidigaste källorna till år 1800. Denna del förverkligades som en del av RISM (*Répertoire International des Sources Musicales*) och de som ansvarade för den var Konrad Ameln, Markus Jenny och Walther Lipphardt. Den första delen av denna avdelning (*Band 1, Teil 1*) utgavs 1975 och den andra 1980. De har kallats *Das*

deutsche Kirchenlied, vilket har föranlett förvirring eftersom samma namn varit i bruk också för en senare utvidgad helhet. För att skilja dessa från varandra har man börjat kalla den förstnämnda *Bibliographie DKL* eller *RISM B VIII* och de senare *GGdM* och *EdK*.

Den andra avdelningen *GGdM (Abteilung II: Geistliche Gesänge des deutschen Mittelalters. Melodien handschriftlicher Überlieferung)* har man tänkt att skall innehålla medeltida tyska handskrifter fram till ca år 1530. Materialet till denna del har insamlats i samarbete med *Institut für hymnologische und musikethnologische Studien* i Köln, Maria Laach -klostret och *Zentralbibliothek Zürich*. Melodierna har utgivits i editerad form, av ursprungliga handskrifter visas endast några få exempel. Arbetet har hittills lett till fyra böcker utgivna åren 2003–2005. Två av dem innehåller psalmer med textens första rad börjande med bokstäverna A–D, och de övriga två består av bakgrundsinformation till melodierna i fråga samt utläggningar om dem. I planerna ingår att serien skulle omfatta åtta böcker.

Den tredje avdelningen, *EdK (Abteilung III: Gesamtausgabe der Melodien aus gedruckten Quellen)*, tänkte man då arbetet påbörjades, att skulle omfatta editerade tryckta melodier från år 1481 till år 1680. Under arbetets gång utvidgades materialet, vilket talade för en revidering av utgåvans främre tidsgräns. När även ekonomiska skäl började väga togs beslut på att avsluta arbetet med år 1610, vilket innebär utgivningsåret för Michael Praetorius betydande samling *Musae Sioniae*. Fram till år 1680 står ca 1 650 tryckta källor att finna. Största delen av dessa har omnämnts i utgåvorna från åren 1975 och 1980, resten skall tas upp i den planerade kompletterande delen till dem. Sammanlagt 1 156 källor som tryckts fram till år 1610 kommer att tas med i editionen. Antalet melodier i källorna är ca 4 800. En betydande del av dessa melodier tillhör kärnan av de lutherska, reformerta och katolska kyrkosånger som fram till år 1610 utgavs flera hundra gånger. Man kan dock bland melodierna även finna sådana som först i de nu utgivna samlingarna kommit fram på nytt.

Man har arbetat utifrån den principen att melodin från den äldsta tryckta källan utges. Om senare versioner existerar som avsevärt skiljer sig från denna, har även de tagits med. Melodierna, som i de flesta fall har text till den första strofen, och kommentarer till dessa utges i separata band. I kommentarerna nämns andra texter förbundna med samma melodi och dessutom påtalas och beaktas även smärre skillnader i melodin. En vidsträckt bibliografi tar form; melodierna har placerats i fem grupper enligt typ av källa: utgåvor av en

identifierad utgivare (Autorendrucke), skillingtryck (Liederblätter), samlingar av flerstämmiga arrangemang (Mehrstimmige Sammelwerke), kyrkohandböcker (Agenden), psalmböcker, tyska motstycken till Genève-psaltaren, tyska psaltare och kantionalier. Källtyper och enskilda källor har sina egna signa, t ex bokstaven *e* betyder psalmböcker, *ea* betyder medel- och lågtyska psalmböcker och *ee4* den psalmbok som utgavs år 1533 i Wittenberg. Varje melodi eller variant till den har ett eget signum, vars första del hänvisar till dess källa. Så har t ex den frygiska melodin till psalmen "Aus tiefer Not schrei ich zu dir" signum *Ea6* (en stor initial betyder en melodi).

Den tredje avdelningen består av fyra delar (Band 1–4). Den första utgavs 1993–1999. Den innehåller ca 1440 melodier från ca 600 samlingar fram till år 1570 och är på grund av källorna indelad i tre underdelar (Teil 1–3) som har en gemensam registerdel (Registerband). Den första underdelen innehåller ca 1440 melodier som härrör sig från 600 källor. Den andra (2002, 363 nya melodier från 124 källor) omfattar åren 1571–1580 och den tredje (2006, 791 nya melodier från 253 källor) åren 1581–1595. Den fjärde underdelen beräknas utkomma år 2009 och dess material kommer från 179 källor. Därtill kan väntas en gemensam registerdel till delarna 2–4.

Det tar lite tid att orientera sig i den tyskt grundliga klassificeringen. Kompletteringarna som har gjorts efterhand medför egna svårigheter. Den som behärskar systemet har dock en grundlig information till sitt

förfogande. Hänvisningarna (t ex Z 7377 för "Ein feste Burg") till den berömda samlingen *Die Melodien der deutschen evangelischen Kirchenlieder* (1889) av Johannes Zahn kan redan ersättas med EdK-signa när det är fråga om tryckta melodier utgivna intill år 1595.

I den tvådelade rapporten, som bildar NORDHYMN-institutets projekt om Luther-psalmer och som torde utgivas i nära framtid, är nya hänvisningar redan i bruk. I samband med projekten har samlats ett vidsträckt material, som kunde göra det möjligt att starta en nordisk motsvarighet till DKL-projekten. Melodierna till Luther-psalmer bildar kärnan till melodier anknutna till tidiga nordiska psalmböcker. Antalet tryckta nordiska källor är avsevärt mera begränsad jämförd med de tyska. Vid sidan av Thomissøns psalmbok (1569) utgavs endast några få tryckta melodisamlingar före *Then Swenska Koralpsalmboken* från 1697 (samt den delvis motsvarande finska samlingen *Yxi Tarpelinen Nuotti-Kirja*, 1702) och den danska *Graduale* av Thomas Kingo (1699). Med dessa kunde den första fasen i ett motsvarande nordiskt arbete avslutas. De danska (och norska) källorna är redan mycket långt utredda tack vare Henrik Glahns arbeten (1954, 2000). Två isländska samlingar, psalmboken 1589 och gradualet 1594 skulle behöva ytterligare studium. De melodier som ingår i dessa har vid sidan av sina danska förebilder också kopplingar till Tyskland. Tryckta källor från Sverige och Finland är mycket få. Åtminstone till dessa länders tryckta material skulle det vara en fördel att ta med också handskrifter. De har utretts ganska utförligt, och melodierna till största delen har

samlats i *Koralregistranten* i Lund. Det torde vara dags att ta digitalt utgivningssätt i bruk.

Presentering till *Das deutsche Kirchenlied* finns i Internet: <http://www.das-deutsche-kirchenlied.de/>.

ERKKI TUPPURAINEN

Prof. dr. vid Sibelius-Akademien

Adresse: Retkeilijäntie 14 C 1, FIN-70200 Kuopio

E-mail: erkki.tuppurainen@siba.fi

Recension: Perspektiv på moderna psalmer, **AF-stiftelsens skriftserie nr. 3**

Fire artikler af Inger Selander, udgivet af forfatteren, AF-Stiftelsen og Verbum i 1999

Af Birgitte Ebert

Inger Selander, der er docent emer. i litteraturvidenskab i Lund, var tilknyttet den svenske salmebogskommission, som udgav 1986-salmebogen, hvor hun skrev kommentarer til flere af de ældre salmer. Men hun har også tidligere beskæftiget sig med salmer, således er hun en stor kender af både den svenske kirkes salmer, frikirkelig sang, arbejderbevægelsens og afholdsbevægelsens sang.

De 4 artikler, der skal omtales, har tidligere været offentliggjort i andre sammenhænge, og de er her samlet i nr. 3 af AF-stiftelsens (Anders Frostenson-stiftelsen) skriftserie.

Bogen er ikke nyudgiven, men anmeldes her i anledning af, at Hymnologi nr. 4 er helliget musikken og dens forhold til ordene.

I artiklen *Moderna psalmer og modernistisk dikt – psalmen som en spegling av vår tid* beskæftiger Inger Se-

lander sig med forholdet mellem modernistisk digtning og moderne salmer, idet hun analyserer, hvilke elementer der går igen og hvilke elementer, der ikke umiddelbart kan overføres.

I et historisk tilbageblik gør Inger Selander rede for den udvikling, der har fundet sted siden den første svenske salmebog i 1600-tallet og til i dag. I 1600-tallet var der ingen stilmæssig forskel på en salme og et verdsligt digt, heller ikke hvad angik melodien. 1600-tallets salmer var skrevet af samtidige digtere. Også i Wallins salmebog 1819 var det kendte, romantiske digtere, der stod for poesien. I 1937-salmebogen var der mindre samtidig poesi, teksterne afspejlede snarere 1890'ernes poesi med nationalromantiske træk, og der var ingen etablerede, skønlitterære forfattere, bortset fra Anders Frostenson.

Inger Selander undersøger derefter, hvordan salmerne i 86-salmebogen forholder sig til samtidig digtning.

Det var 86-salmebogskommissionens stræben at finde salmer, der var præget af vor tids lyriske og musikalske udtryk, og som samtidigt var letforståelige og velegnede til fælles gudstjenestesang. Det gav imidlertid nogle problemer.

Med udtrykket moderne digtning menes modernistisk digtning fra 1930'erne og frem. Det er -ismernes digtning: futu-, dada-, expressio-, og surrealisme sætter sine spor fra 1950'erne. Den sproglige fornyelse opnås ved at nedbryde det konventionelle gennem fragmenteret, irrationelt og skabende sprog med kritik af samfundet og det bestående. Individualismen er fremherskende. Ved siden af er der også digtere, der stræber efter det enkle, viseagtige. En del digter både - og, således markerer *Kyrkovisor för barn* fra 1960 en fornyelse af salmegenren, ligesom det også er salmerne for børn og unge, der markerer fornyelsen i Danmark i 70'erne.

Problemerne, der opstår i forholdet mellem modernistisk digt og samtidig salme, har flere sider. Dels er den regelmæssige metrik brudt i digtet, hvor der præsenteres en mere kompliceret lyrik, som måske skal læses flere gange. Der kan forekomme enjambement, dvs. sætninger, der er bundet over fra vers til vers, hvad salmer normalt ikke har. Desuden bruger modernistisk digtning ikke i samme grad rim, assonans, allitteration eller natur-billedsprog. Også syntaksen giver problemer i forbindelse med den regelmæssighed, en salme fordrer. Den kan i modernistisk digtning være brudt op eller ufuldkommen (f.eks. ved opremsninger). Også billedsproget i en salme er en udfordring. Det modernistiske digt har ofte et stærkt

realistisk billedsprog fra storbyen, der dog hurtigt kan virke trivielt eller for tidsbundet (på dansk har vi f.eks. "Biler dytter", som er en lyd fra 50'erne, da man skulle dytte, når man drejede om hjørner eller lignende. Biler dytter ikke mere, og dermed bliver teksten ude af trit med samtiden). Desuden kræver digte, der skal synges, enklere struktur for at kunne opfattes. Et modernistisk billedsprog er ofte personligt med komprimerede metaforer, der kræver læserens medskabende fantasi. Betydningsmæssigt afspejler det ofte forfatterens bristede tro på kommunikationens mulighed og sproget som formidler af en ikke-verbal virkelighed. Det er nærmest det modsatte, en salme skal: den skal formidle en troens usynlige virkelighed, som kun kan udtrykkes med billeder fra virkelighedens verden. Billederne må være forståelige, så mennesker med forskellig baggrund kan forstå dem, samtidigt med at de skal være i orden i relation til dogmatik, bibeltekster og kristen tradition. Derfor er der forskel på billederne i salmen og i det modernistiske digt. Hvor modernistisk digtning bygger på intuition og associationsspring, skal salmens billeder være tydelige og illustrerende, de bør ikke få en egenverdi eller overlades til privat fortolkning, fordi de til enhver tid skal tjene under budskabet. Desuden har lyrikken har ofte et "jeg", dog et opløst jeg, hvor salmen skal kunne fremføres af et kollektiv, og hvor et "jeg" altid vil være stedfortrædende.

Tilbage står spørgsmålet om det indholdsmæssige. Hvor den modernistiske digtning tager spørgsmål om skyld, ansvar, angst og livets mening op som de store spørgsmål, der ikke umiddelbart gives svar på, skal en

salme have et svar, nemlig troen på, at henvendelsen bliver hørt.

I den forbindelse mener Inger Selander, der opstår problemer, når Frostenson gendigter ikke-kristne digte. For bør man for den gode poesis skyld gøre et ateistisk digt kristent?

Inger Selanders konklusion er, at det er svært at skrive en salme om livet i det moderne samfund, som antages af kirkefolk af de ovenfor nævnte årsager.

I den følgende artikel *Relationen mellan text och musik i moderna psalmer* forsøger Inger Selander at opstille en række overordnede kvalitetskriterier for forholdet mellem tekst og musik, der viser hensyn både til tradition og samtid.

Relationen tekst-musik er et underbelyst område; kunstmusikalske analysemetoder er der nok af, men de holder ikke helt, når det gælder strofiske, sungne digte. Som den forrige artikel er denne artikel skrevet ud fra Inger Selanders erfaringer og iagttagelser som tilknyttet den svenske 86-salmebogskommissions arbejde. Skønt Luther havde et meget ukompliceret forhold til musikken, er det mere den augustinske forskrækkelse over, at musikken måske er for stor en nydelse i sig selv, der præger udvælgelsen af musikken til gudstjenesten. Musikken skal først og fremmest underordne sig ordet, og det medfører en række begrænsninger. Således bør en salmemelodi være strofisk, ikke gennemkomponeret, dvs. forskellig fra vers til vers. Den kan derfor ikke beskrive et forløb. Efter at have undersøgt, hvem der på internationalt plan har beskæftiget sig med relationen ord – musik, opsum-

merer Inger Selander 86-salmebogskommissionens krav til en god relation mellem salme og melodi: der skal være rytmisk kongruens, samtidighed og samme miljømæssige kontekst f.eks. middelaldersalme med gregoriansk melodi. Bruges en melodi til flere salmer, skal det være tekster med samme atmosfære, karakter og stemning. Desuden skal melodien være sangbar for en blandet forsamling og slidstærk uden at være svær.

Derefter opstiller hun 5 aspekter af tekst – musik-relationen, der skal tages hensyn til ved udvælgelsen af salmer, og som jeg her kort skal opridse:

1. Metrum og rytme: samme metrum og stavelsesantal i alle vers
2. Struktur: samme antal linjer, rim og pauser på samme sted
3. Stemning: som er et spørgsmål om fortolkning
4. Semantik: fremhævelse af enkelte, betydningsbærende ord, intertekstuel relation, hvis melodien bruges til en anden tekst,
5. Stiloverensstemmelse: mellem digt og musik, mellem musik og kirkesyn

Inger Selander konkluderer i denne artikel, at der ofte var opposition mod en ny melodi end mod en tekst i salmebogskommissionen. At musikken er tekstens tjenerinde kom til at betyde, at musikken var underordnet funktionen som kollektiv gudstjenestesang.

I den 3. artikel i bogen, *Svend-Erik Bäck i dialog med texten*, går Inger Selander tæt på en enkelt komponist, nemlig den svenske komponist Svend-Erik Bäck (f. 1919). Han er en af de kendteste nutidige kompo-

nister, og han har skrevet en lang række værker, der bl.a. også omfatter kompositioner efter tolvtone-princippet og elektronmusik. Bäck er rundet af frikirken, hvor sangen var et ritual i gudstjenesten. For ham er stilrenhed ikke et mål i sig selv, men teksternes indhold og trosudsagnet er styrende. Også han står i det modernistiske dilemma, at det er svært at være folkelig og sand på en gang, fordi et ægte udtryk for komponisten afspejler den samtidige, problemfyldte virkelighed. Bäck ønsker, at musikken skal være funktionel, og til det formål allierer han sig med forfattere, billedkunstnere og dansere. Han har gennem årene haft et særligt samarbejde med salmedigteren Olav Hartman, men da det blev kendt, hvor få nyere melodier, der var med i 1986-salmebogen, trak Bäck sine melodier til bl.a. Hartmans tekster tilbage, da han ikke ville medvirke til en udgivelse med så lav en kvalitet. Den svenske kirkes centralkomite brugte imidlertid en paragraf om ophavsret, der siger, at melodier, der har været offentliggjort i 5 år, frit må anvendes i en offentlig salmebog. Også i den danske koralbog er der en Bäck-melodi med, flot, men svært tilgængelig. I den sidste del af sin artikel om Svend Erik Bäck analyserer Inger Selander den nærmere forbindelse mellem Bäck's melodier og tekster af Hartman og Frostenson, og hun påviser, hvordan melodierne både er skrevne i et nutidigt tonesprog, og hvordan de formår at understøtte det eksistentielle budskab.

Den sidste af de 4 artikler, samlet i en bog fra AF-Stiftelsen, *Finns det spår av feministteologi i den svenske psalmboken?* skal her også omtales, skønt den ikke

falder ind under dette nummer af Hymnologis tema. Inger Selander har undersøgt andelen af salmer, skrevet af kvinder, i 86-salmebogen, og hun stiller efterfølgende spørgsmålet, om der er et særligt kvinde-teologisk aspekt i disse salmer. I 1986-salmebogen er 13,5 % af salmerne enten skrevet eller oversat af kvinder, og andelen af kvindelige forfattere er stort set den samme, nemlig 13,4 %. Til sammenligning var i 1937-salmebogen 8 % af salmerne skrevet af kvinder, som udgjorde en andel på 4,7 % af forfatterne. I 1819 var andelen kun 0,6 % salmer skrevet af kvinder. Tidligere var det især i pietistiske og herinnhutske sangbøger, kvinder var stærkt repræsenteret, idet der her er større følsomhed på spil i teksterne. Også i nutidig salmedigtning står kvindelige digtere for den nære relation og inderligheden, især den mellem mor og barn. 86-salmebogskommissionen bestræbte sig på at få kvindelige forfatteres tekster med, og her var digtere som Britt G. Hallqvist, Ylva Eggehorn og Margareta Melin allerede anerkendte.

Inger Selander beskriver derefter den feministiske teologis opståen og udvikling i 1960-70'erne, især i USA, hvor den kom til udtryk som en kritik mod den mandlige magtudøvelse i patriarkatet med et hierarki, der gik oppefra og ned. Feministerne anskuede magt som en sidelæns bevægelse, der kan forandre med gensidighed i relationerne. Desuden rummede den feministiske teologi kritik af det dualistiske verdensbillede i relationen mand-kvinde, ånd-materie, krop-sjæl. Også kamp for miljø, økologi, global retfærdighed og befrielse af undertrykte grupper stod på programmet bl.a. gennem et billede af Gud som immanent, ikke

transcendent. Det sproglige blev inkluderende på en ny måde, idet også kvinder tiltaltes og omtaltes. Som de kvindelige forfattere kommer til udtryk i 86-salmebogen, er det imidlertid snarere som en del af befrielsesteologien, hvor 1. trosartikel betones på bekostning af 2.

Olav Hartman analyserer det i salmebogstillægget 1975: Guds magt er nedtonet til fordel for kærlighed, dualismen ånd-materie nedtonet til fordel for skabelsens enhed: vi behøver hinanden og skal udvise omsorg for svage og skadede. Teologen Göran Bexell betoner om 75-tillægget, at der gives udtryk for nærhed mellem Skaber og det skabte, med mennesket som medskabende. Synd og forsoning erstattes af befrielse, omvendelse er omvendelse til verden, som et medansvar for verdens tilstand.

I 1986-salmebog er der 34 salmer af 9 kvindelige forfattere. En analyse af dem viser, at de omtaler mænd og kvinder på lige fod, oftere har billedet mor – barn, men at billeder af Gud som mor sidestilles med andre billeder uden kønsbetegnelse. Der er ikke økologiske eller sociale perspektiver omtalt i de 34 salmer. Konklusionen viser, at snarere end feministisk teologi har befrielsesteologien sat sig spor i 86-salmebogen med de kvindelige digtere.

Inger Selander har i denne udgivelse gjort en stor indsats for at klargøre og sammenfatte, hvad der gør sig gældende, når der udvælges salmer til en salmebog. Det er altid uhyre spændende, når mennesker, der ikke arbejder i kirken til dagligt, gør sig tanker om nogle af de elementer, der indgår i gudstjenesten,

ikke mindst når det gælder en, der er så videnskabeligt velfunderet, som Inger Selander er, både hvad angår tekst og musik. Man fornemmer, at hun har forsøgt at analysere, hvad der f.eks. skal til, før "det kirkelige landskab" godtager en salme eller en melodi, men man fornemmer måske også en underliggende frustration over, at de kanter og uregelmæssigheder, der gør nutidens tekster og musikken netop nutidige, i høj grad bliver sigtet fra på grund af kravet om, at alle skal kunne tilegne sig alt ved første blik. Sverige er gået vidt, både i retning af at finde fælles, økumenisk salmegods, men også i retning af at lade det enkelte kirkesamfund repræsentere sig ved mere specifikke salmer i deres respektive salmebøger. I Danmark er der formodentlig endnu større forskelle i teologi og kirkesyn end i Sverige, mens vi forsøger at holde det hele inde i en salmebog.

Inger Selanders artikler præsenterer en systematik, som alle, der beskæftiger sig med salmer, kan have stor gavn af at tage med i betragtning.

Recension: Psalm i vår tid

Svenskt Gudstjänstliv. 2006

Av **Birgitta Sarelin**

Den svenska psalmboken antogs år 1986 efter en lång tids förberedelser – psalmskommittén tillsattes redan 1969. Med anledning av Den svenska psalmbokens 20-årsjubileum har redaktionen för *Svenskt Gudstjänstliv* låtit psalm i vår tid vara det övergripande temat för årgång 2006.

Årsboken ser både bakåt och framåt. Dess första del ägnas åt att ur olika synvinklar analysera vad som hänt under perioden 1986–2006. Per Olof Nisser och Sven-Åke Selander skriver om psalmboken och de övriga psalmsamlingar som senare har sett dagens ljus: *Psalmer i 90-talet* (1994), *EFS-tillägget* 2003 och *Psalmer i 2000-talet* (2006). Efter att ha synat alla tillägg frågar sig författarna om det inte vore dags att utge ett officiellt supplement till psalmboken, vilket också var vad 1969 års psalmskommitté tänkte sig. Supplementet skulle vara en permanent del av psalmboken, med den skillnaden att det skulle uppdateras oftare än stamdelen, ungefär vart tionde år. Artikel-författarna spår att SvPs 1986 var den sista officiella svenska psalmboken i den form som har gällt sedan slutet av 1600-talet.

Den strida strömmen av nya psalmer och sånger av olika kvalitet i förening med en ständigt förnyad

teknik leder till det som Inger Selander betraktar, ett fenomen som tillkommit under senare år: "Psalmbok i handen eller textbild på väggen?" Fokus i hennes artikel ligger på *Psalmer och Sånger*, som används av de frikyrkliga samfundet. Det visar sig att användningen av sångboken har minskat till förmån för användningen av andra sånger, vilket i sin tur leder till andra sätt att presentera sångerna så att församlingen kan sjunga dem, eftersom de inte finns i sångboken. Ett par sätt är att använda lösa blad eller att projicera sångerna på väggen.

Jag vill här framföra några kommentarer med anledning av det som de nyss nämnda artiklarna aktualiserar. Sångernas "omloppstid" verkar bli allt kortare. Är psalmerna inte slitstarka – i den meningen att de håller för att publiceras i en psalmbok som kan användas i decennier – eller tröttnar folk nuförtiden fort och ropar ständigt efter nytt? Har den andliga sången tagit intryck av den omgivande musikaliska populärkulturen? Något annat är väl knappast heller att vänta? I popkulturens värld är visst en låt skriven i början av 2000-talet redan mycket gammal! Kanske det rentav är ytterst konservativt av mig att tycka att psalmer och sånger borde vara slitstarka? Ännu har oli-

ka generationer en liten chans att sjunga ur en gemensam psalmskatt, även om antalet psalmer som de sammantaget behärskar hela tiden minskar. På vissa håll i Norden är den gemensamma psalmskatten över generationerna redan nu obefintlig, kanske framför allt därför att barn och unga inte på länge har fått lära sig psalmer i skolan. När psalmfloran sprids ut på allt fler medier, t.o.m. projiceras på väggen från webbsidor eller från någon elektronisk sångbok i någons dator, går det då att få en sångrepertoar som förenar?

Jag frågar mig också om psalmerna snart riskerar att försvinna i mediebruset. Skall faktiskt snart sagt varje årskull ha sin egen flyktiga repertoar, som ingen om några år kan eller ens minns, än mindre hittar någonstans när brudparet som lärde sig sången i sin barndom eller ungdom vill ha den vid sin vigselgudstjänst? Eller kanske bekymret över den hotande och delvis redan reella bristen på gemensam repertoar är ett onödigt och konservativt gammaldags bekymmer som jag har lagt mig till med och rentav odlar? Och hur går det med den sångskatt som fortfarande bildar det rituella navet, som vi läser om i årsbokens sista artikel? Blir det själva sjungandet i sig eller den gemensamma sångskatten som utgör navet? Försvinner navet med sångerna? Ett hjul utan nav fungerar knappast? Blir – eller är – psalmerna som andra slit- och-släng-varor? Det man ratat minns man snart inte heller. Blir psalmernas innehållsliga, litterära, musikaliska och t.o.m. sociala och känslomässiga värden något ingen egentligen mera bryr sig om? Den nya tidsandan och de nya medierna, som utvecklas explosionsartat, är verkligen en utmaning för den som vill

bevara ens något av det som kyrkans tradition innehåller.

Det finns också andra intressanta och tankeväckande artiklar i boken. Jag har tyvärr inte utrymme att kommentera dem alla. Torgny Erséus behandlar det ekumeniska psalmarbetet i frikyrkliga trossamfund, ett arbete som förberedde SAMPSALM, den ekumeniska delen av Den svenska psalmboken. Första delen avslutas med Elisabet Cárcamo Storms artikel om barnpsalmens betydelse för församlingarnas minsta medlemmar. Dessförinnan har Anders Ekenberg presenterat den nya katolska gudstjänstboken och beskrivit behovet av nya sånger som tillfredsställde det liturgiska kravet. I de katolska gudstjänsterna har påfallande litet använts av den repertoar som finns i SvPs 1986 nr 1–325, den ekumeniska delen med sina många väckelsesånger från 1800-talet. Många av dessa sånger har även utmönstrats. Psalmen (kyrko-visan) har dessutom en annan ställning i den katolska gudstjänsten än i reformationskyrkornas gudstjänstliv. Revisionen av den katolska psalmboken *Cecilia* har nu lett till att den har blivit mer än en psalmbok genom att den innehåller allt som församlingen behöver i gudstjänsten (bl.a. kollektbönerna och bibeltexterna för alla kyrkoårets söndagar). Skillnaden mellan *Cecilia* och de övriga psalm- och sångböckerna som presenterats i Svenskt Gudstjänstliv är att *Cecilia* är en utpräglad liturgisk bok. T.ex. psaltarpsalmer behöver kunna sjungas av menigheten. Den nya *Cecilia*, som tas i bruk tidigast till första advent 2007, får undertiteln "Katolsk gudstjänstbok", inte "Katolsk psalmbok" som sina föregångare.

Eftersom det år 2006 hade förflutit 100 år sedan psalmförfattarna Anders Frostenson och Olov Hartman föddes har Per Olof Nisser behandlat dem under rubriken "Guds formgivare". Som bonus ingår Inge Löfströms artikel om Britt G. Hallqvist, "Ordfyndig, lekfull psalmist" och den tredje huvudpersonen i 1900-talets svenska psalmdiktning. De tre psalmdiktarna har varit av mycket stor betydelse för psalmdiktningen under den senare delen av 1900-talet inte bara i Sverige utan i hela Norden, och då kanske framför allt i det svenskspråkiga Finland.¹ I de båda artiklarna framgår många belysande fakta om de tre psalmförfattarna. En del var nytt för mig, annat har jag stiftat bekantskap med förut, men det var trevligt att få uppsatser om alla tre samlade i denna volym. Tyvärr har en not hoppat från sin rätta plats i Löfströms artikel. Den fjärde strofen som Oscar Ahlén har tilldiktat Britt G. Hallqvists psalm hänför sig till "De skall gå till den heliga staden" (s. 146), inte till "Min Frälsare lever" (s. 142 not 13).

Boken avslutas med två mera allmänt hållna artiklar om psalmer och psalmanvändning. Församlingsprästen Lars Eric Axelsson (Lund) skriver personligt om psalmer vid kyrkliga handlingar. Artikeln ger exempel på hur en präst har använt psalmer i samspel med sina församlingsbor. Axelssons utgångspunkt vid psalmvalet har varit begreppen tradition, kontextualitet och teologi. Redogörelsen för användningen av begravningspsalmerna är en god komplettering till Jan-Olof Aggedals artikel om användningen av psalmer som trostolkning i svenska och finlandssvenska griftetal² och Anna J. Evertssons dissertation "Och en framtid full av sång" (rec. i Hymnologiske Meddelelser

2004 nr 3). Sven-Åke Selanders artikel *Varför sjunger folk i kyrkan* anknöt jag till redan ovan. Den är en bearbetning av en föreläsning som Selander höll på Guds-tjänstfestivalen i Helsingborg i augusti 2001. Selander visar bl.a. att psalmsjungandet innehåller starka rituella drag. Föreläsningen går att ta del av på Nord-Hymns webbsidor:

www.teol.lu.se/nordhymn/pdf/forelasningar/selander2.pdf

Årsboken innehåller sedvanliga bokrecensioner samt mindre rapporter från de övriga nordiska länderna om vad som har hänt där på psalmboksfronten under de senaste ca 20 åren. Sammantaget är årsboken *Psalm i vår tid* en läsvärd bok för alla hymnologiskt intresserade.

BIRGITTA SARELIN

Docent, akademilektor i praktisk teologi

Adresse: Teologiska fakulteten vid Åbo Akademi

Biskopsgatan 16

FI-20500 Åbo

E-mail: birgitta.sarelin@abo.fi

1) I Svensk psalmbok för den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland (1986) ingår 23 originalpsalmer av AF, 9 av BGH och 10 av OH. Översättningarna tillkommer: AF 7, BGH 20 och OH 3.

2) Jan-Olof Aggedal: "Det finns glädje bortom graven och en framtid full av sång" Om användningen av psalmer som trostolkning i svenska och finlandssvenska griftetal. Ingår i: Växelterkan och identitet. Kyrka och religion i Finland och Sverige 1809–1999. Red. Ingvar Dahlbacka & André Swanström. Kyrkohistoriska arkivet vid Åbo Akademi. Meddelanden 37. Åbo 2006.

Hymnologisk litteratur och artiklar

Utkomna i Finland åren 2000 - 2005

Av **Tauno Väinölä** och **Jaakko Rusama**

Haavio-Tapaninen, Annikka: Isäni puiden omenat. Jaakko Haavio, pappi ja runoilija. [Äpplen i min faders träd. Jaakko Haavio, präst och poet]. Juva 2004.

Jämsä, Timo – Leinonen, Tapio: Lepopaikka suloinen. Siionin Matkalaulujen lähteillä. [Viloplatsen den sköna. Vid källorna till sångsamlingen Siionin Matkalaulut (Sions Vandringssånger)]. Oulu 2003.

Kirkkomusiikin käsikirja. [Handbok i kyrkomusik]. Toim. Lasse Erkkilä & Ulla Tuovinen & Erkki Tuppurainen. Jyväskylä 2003.

Kivekäs, Pekka: Diakonia virsikirjassamme ja Jaakko Haavion merkitys sen sanoittajana. – Jumalanpalvelus ja diakonia. Diakonian vuosikirja 2004. [Diakonalä perspektiv på vår psalmbok och Jaakko Haavios betydelse som textförfattare. – Gudstjänsten och diakonin. Årsbok för diakonin 2004]. Helsinki 2004.

Koskimäki, Yrjö: Leonard Typpö runoilijana. – Tulevaisuuteen ja toivoon. [Leonard Typpö som diktare – Mot framtiden och hoppet]. Vuosikirja 2000. Suomen

Rauhanyhdistysten keskusyhdistys. Jyväskylä 2000.

Koskimäki, Yrjö: Vuoden 1702 virsikirjan virsien käyttö lestadiolaisten keskuudessa. – Jumalan huoneen ihanuus. [1702-års psalmbok och dess bruk bland læstadianerna. – Det underbara Guds hus]. Vuosikirja 2002. Suomen Rauhanyhdistysten keskusyhdistys. Jyväskylä 2002.

Laitinen, Heikki: Barokki tunteen ja järjen dialogina. – Teoksessa Sakari Katajamäki & Johanna Pentikäinen (toim.): Runosta runoon. [Suomalaisen runon yhteyksiä länsimaiseen kirjallisuuteen antiikista nykyaikaan]. Porvoo 2004. (Sama artikkeli myös teoksessa Hymnos 2005.) [Barocken: känslornas och intellektets dialog. – Ingår i verket Sakari Katajamäki & Johanna Pentikäinen (red.): Från dikt till dikt. (Den finska lyrikens kontakter till den västerländska litteraturen från antiken till vår tid)].

On meillä aarre verraton. Aineistoa Runebergin virsistä. [En dyr klenod, en klar och ren. Om Runebergs psalmer]. Helsinki 2003.

Pajamo, Reijo: Virsikirjan sävelmistöuudistus 1973-1986. [Förnyelsen av koralerna i psalmboken 1973-1986]. Vammala 2001.

Pajamo, Reijo & Tuppurainen, Erkki: Kirkkomusiikki. [Kyrkomusik]. (Suomen musiikin historia. Finlands musikhistoria.) Porvoo 2004.

Perälä, Anna: Virret ja hengelliset laulut. – Laine, Tuija & Perälä, Anna: Henrik Renqvist julkaisijana ja kirjakauppiaana 1815-1866. [Psalmer och andliga sånger. – Ingår i verket Laine, Tuija & Perälä, Anna: Henrik Renqvist som förläggare och handelsman åren 1815-1866.] (Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 198.) Keuruu 2005.

Rauhala, Niilo: Kirkastat armon riemuksemme. Kirkkovuoden jumalanpalvelusten päivän virsien sanomaa. [Kirkastat armon riemuksemme. Budskapet i dagens psalm under kyrkoårets gudstjänster]. Jyväskylä 2005.

Savijärvi, Ilkka: Finnosta Hemminkiin – vanhimpien suomenkielisten virsikirjojen kielestä. – Agricolasta Inkeriin. Juhlakirja Ilkka Savijärven 60-vuotispäiväksi. [Från Finno till Hemming – om de äldsta finska psalmböckernas språk. – Ingår i Från Agricola till Inkeri. Festskrift till Ilkka Savijärvis 60-års dag]. (Studia Carelica Humanistica 17.) Jyväskylä 2001.

Savijärvi, Ilkka: Hemmingin Piae Cantiones -kokoel-

man sanavarat. – Agricolasta Inkeriin. Juhlakirja Ilkka Savijärven 60-vuotispäiväksi. [Ordförrådet i Hemmings Piae Cantiones samling – Ingår i Från Agricola till Inkeri. Festskrift till Ilkka Savijärvis 60-års dag]. (Studia Carelica Humanistica 17.) Jyväskylä 2001.

Similä, Markus: Rakkaimmat joululaulut ja niiden tekijät. [De vackraste julsångerna och deras upphovsmän]. Jyväskylä 2002.

Suokunnas, Seppo: Lina Sandellin laulut Suomessa. – Teoksessa Astri Valen-Sendstad: Lina Sandell - Päivä vain - . [Lina Sandells sånger i Finland – Ingår i verket Astri Valen-Sendstad: Lina Sandell – Blott en dag]. Hämeenlinna 2004.

Teinilä, Mari: Anna-Maija Raittila. Luottamuksen pyhiinvaeltaja. [Anna-Maija Raittila. En förtroöstansfull pilgrim]. Hämeenlinna 2001.

Theologia practica et musica sacra. Festskrift till professor Karl-Johan Hansson (...) 2003. (Skrifter i praktisk teologi vid Åbo Akademi 43.) Åbo 2003.

Tuppurainen, Erkki (toim.): Yxi Tarpelinen Nuottikirja. Vuoden 1702 painettu virsisävelmistö. Näköispainos ja kriittinen editio. [Yxi Tarpelinen Nuottikirja. 1702-års tryckta koralpsalmbok. Faksimil samt kritisk utgåva]. Vammala 2001.

Tuppurainen, Erkki: Hymnit ja niiden sävelmät Suomen luterilaisissa virsikirjoissa 1583-1986. – Veisuin

ylistäkää. Juhlakirja Hilkkä Seppälän täyttäessä 60 vuotta. [Hymnerna och deras melodier i de finska evangelisk-lutherska psalmböckerna åren 1583–1986. – Ingår i verket Prisa Herren med psalmer. Festskrift till Hilkkä Seppäläs 60-års dag]. Joensuu 2003.

Väinölä, Tauno: Siunaa ja varjele meitä. [Signa oss, Gud, och bevara]. Helsinki 2000.

Väinölä, Tauno: Kiitos sulle, Jumalani. [Tack, min Gud, för vad som varit]. 3. painos. Jyväskylä 2001.

Väinölä, Tauno: Mua siipeis suojaan kätke. [Bred dina vida vingar.]. Jyväskylä 2002.

Väinölä, Tauno: Wilhelmi Malmivaaran Siionin virret. – Vanhan aatamin kuoletus. [Wilhelmi Malmivaaras Sions sånger. – Den gamle adams död.]. Herännäiskirjoituksia. Vaasa 2004.

Genomgång av Sällskapet för liturgik och hymnologi årsböcker (Jaakko Rusama)

HYMNOLOGIAN JA LITURGIIKAN SEURA
Vuosikirjat
SÄLLSKAPET FÖR LITURGIK OCH HYMNOLOGI
Årsböcker

HYMNOS 1997
Toim. (red.) Hannu Vapaavuori.
Sisältö, innehåll:

- T. Ilmari Haapalainen, Silmäyksiä virsikirjamme katoliseen perintöön. [Vår psalmboks katolska arv i blickfånget].

- Erkki Tuppurainen, Suomen 1500- ja 1600-lukujen messusävelmät. [Mässmusiken i Finland under 1500- och 1600-talen].

- Päivi-Liisa Hannikainen, Papit musiikin edistäjinä Pohjanmaalla 1700-luvulla. [Präster som befrämjare av musik i Österbotten på 1700-talet].

- Suvi-Päivi Koski, Jumalan Rakkaus Rakkaus Jumalaan unohdetuista piirteistä pietismin virsissä. [Guds kärlek och kärleken till Gud. Bortglömda drag i de pietistiska psalmerna].

- Tauno Väinölä, Ns. Titanic-hymnin vaiheita Suomessa. [Den sk. Titanic-hymnens skeden i Finland].

- Hannu Vapaavuori, Hengellisten kansankoraalien ”löytyminen”. [De andliga folkkoralernas ”upptäkt”].

- Jukka Seppänen, Adventti- ja jouluvirsiä kansansävelmillä. [Advents- och julpsalmer med folkliga koraler].

- Reijo Pajamo, Virsikirjauudistuksen esityöt. Korailijaoston toiminnasta. [Psalmboksförnyelsens förberedelsearbete. Utskottets verksamhet].

- Tomi Valjus, Ruotsin kirkon virsikirjan suomennos. [Översättningen av Sveriges psalmbok till finska].

- Jarmo Kainulainen, Hymns at York raportti IAH-konferenssista. [Hymns at York rapporten från IAH-konferensen].

Vuosikirja 1998 ”Virsin, lauluin, psalttarein - juhla-

kirja Reijo Pajamon

60-vuotispäivänä 27.9. 1998”

Toim. Erkki Tuppurainen, julk. Sibelius-Akatemian
Kirkkomusiikin osaston

julkaisu 17.

Årsboken 1998 ”Med sånger, harpa och cymbal –
festskrift till Reijo Pajamo med anledning av hans
60-årsdag 27.9.1998”

Red. Erkki Tuppurainen, utgiven av Sibelius-Akade-
mins avdelning för kyrkomusik, volym 17.

Kirjoittajat, författare:

Osmo Vatanen, Juhani Haapasalo, Eila Helander,
Riitta Hirvonen, Tauno

Väinölä, Suvi-Päivi Koski, Eero Moilanen, Hannu
Vapaavuori, Pekka

Kuokkala, Paaavo Soinne, Gudren Viergutz, T.I. Haa-
palainen, Hilka Seppälä,

Karl-Johan Hansson, Arvo Kuikka, Uolevi Lassander,
Erkki Tuppurainen

HYMNOS 1999

Toim. (red.) Erkki Tuppurainen.

Sisältö, innehåll:

- Ilkka Taitto, Nivelles¹n Pyhä Gertrud Naantalissa.
Palanen

riimiofficioia 1400-luvun puolivälistä. [Nivelles¹n
Sankt Gertrud i Nådendal. Ett fragment av ett rimof-
ficioium från 1400-talets mitt].

- Peter Peitsalo, Modalitet i Jan Pieterszon Swee-
lincks variationer. Nun
freut euch lieben Christen gemein.

- Erkki Tuppurainen, Tukholman suomalaisen kirkon

musiikkikäsikirjoitukset. [Musikhandskrifter från
den finska församlingen i Stockholm].

- Jenni Urponen, ”Passio meidän Herran Jesuxen
Christuxen”.

- Karl-Johan Hansson, Thomas Kingo i svensk och
finländsk psalmtradition.

- T. Ilmari Haapalainen, Silmäys Siionin sävelmiin.
[En överblick över koralerna i Sions sånger].

- Tauno Väinölä, Topelius ja virsikirja. [Topelius och
psalmboken].

- Reijo Pajamo, Virren ja hengellisen laulun raja tulisi
murtaa.

Virsikirjan uudistuksen alkuvaiheet 1973. [Gränsen
mellan psalm och andlig sång borde raderas. Psalm-
boksförnyelsens första skeden 1973].

- Pekka Kivekäs, Haja-ajatuksia Ruotsin virsikirjan
suomentuessa. [Förströdda tankar kring översättnin-
gen av den rikssvenska psalmboken].

- Anna Maria Böckerman-Peitsalo, Koraldagar åren
1935 och 1998.

- Birgitta Sarelin, Psalmsångens plats i den förnyade
gudstjänsten.

- Erkki Tuppurainen, Ortodoksista kirkkolaulua
Kreetalla. [Ortodox kyrkosång på Kreta].

Vuoden 2000 vuosikirjana oli Peter Peitsalon toimit-
tama Krohn-symposium

1999. Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin osaston
julkaisuja 22. Helsinki

2000.

Årsboken år 2000 var den av Peter Peitsalo redi-
gerade boken om Krohnsymposiet som hölls 1999.

Utgiven av Sibelius-Akademins avdelning för Kyrkomusik, volym 22. Helsingfors 2000.

HYMNOS 2001: Anglikaaninen ja luterilainen jumalanpalvelus. Anglikansk och luthersk gudstjänst. Toim. (red.) Jaakko Rusama.

Sisältö, innehåll:

- Jaakko Rusama, Anglikaaninen kirkkoyhteisö ja Englannin kirkko. [Den anglikanska kyrkogemenskapen och den engelska kyrkan].
- Heikki Kotila, Vanhakirkollinen liturgia ja liturginen liike. [Den gammalkyrkliga liturgin och den liturgiska rörelsen].
- Yngvill Martola, Luterilainen liturginen traditio. [Den lutherska liturgiska traditionen].
- Kai Vahtola, Käsikirjauudistuksen asema jumalanpalveluselämän kehittämisprosessissa. [Handboksförnyelsen ställning i gudstjänstens utvecklingsprocess].
- Rupert Moreton, Anglikaaninen liturtinen traditio. [Den anglikanska liturgiska traditionen].
- Jaakko Rusama, Englannin kirkon uudet käsikirjat. [Den engelska kyrkans nya handböcker].
- Erik Vikström, Porvoon prosessi liturgisena kokemuksena. [Borgåprocessen som liturgisk upplevelse].
- Reijo Pajamo, Englannin virsihistoriasta ja sen vaikutuksesta suomalaisiin virsikirjoihin. [Om engelsk psalmhistoria och dess inverkning på finska psalmböcker].
- Jarmo Kainulainen, Johdatus anglikaaniseen psalmlauluun. [Inledning till anglikansk psalmodiering].

HYMNOS 2002: Ain´ veisatkaam´ Herrall´. Vanha virsikirja 300 vuotta. Den gamla psalmboken 300 år. Toim. Red. Reijo Pajamo.

Årsoversigt over Hymnologi - *Nordisk tidsskrift*, 2007, 36. årgang

Nr. 1 - *Norske synspunkter*

Artikler	
Vigdis Berland Øystese: <i>Norsk blick på dansk salmebok</i>	7
Stig Wernø Holter: "...at synge med Fortiden" Noen meddelser om norsk-amerikanske salmebøker	21

Andet stof	
Utkast til en norsk hymnologisk bibliografi for perioden 1985 - 2006 Utarbeidet for NHF av Einar Bjorvand	41

Nr. 2 - *Trondheimsolister*

Artikler	
Steffen Arndal: <i>Paul Gerhardt (1607 - 1676)</i>	53
Anna-Maria Böckerman-Peitsalo: <i>Nya psalmer på svenska i Sverige och Finland</i>	65
Ragnar Grøm: <i>Om salmens funksjon i gudstjenesten</i> Ny oversettelse av Kolosserbrevet 3.16	73
Anne Marie Petersen: <i>Vinter hos Brorson og Ingemann</i>	87

Nr. 3 - *Utblick mot svensk psalm och koral*

Artikler	
Kerstin Holtsung: <i>Symboler och motiv i Bo Setterlunds dikter och psalmer</i>	101
Anders Dillmar: <i>Waldemar Åhléns Sommarpsalm</i>	119
Bernice Sundkvist: <i>Med doft av sommar och liv - i svensk psalm och dansk nytolkning</i>	131
Andet stof (opslag)	
Program for symposiumet "poesiTEOri" og 8. Salmedag i Vestervig - "Som den gyldne sol..."	139
Anmeldelse	
<i>Kvad og åndelig visesang på Færøerne</i>	141

Nr. 4 - *Salmetoner i Norden*

Melodi	
Bo Gunge: <i>Trange tider</i> . Melodi med kommentar af Birgitte Ebert.	149
Artikler	
Stig Vernø Holter: <i>Salmevår i Trondheim</i> Referat av IAH-konferansen 2007	151
Birgitte Ebert: <i>Kirkeministeriets salmeinitiativ</i>	
Erkki Tuppurainen: <i>Da pacem Domine - nordiska avledningar av två medeltidssånger</i>	
Erkki Tuppurainen: <i>Das deutsche Kirchenlied (DKL) - Kritische Gesamtausgabe der Melodien</i> . Kritisk helhetsudgåva till tyska koralmelodier.	

Recension	
<i>Perspektiv på moderna psalmer, AF-stiftelsens skriftserie nr. 3.</i> Fire artikler af Inger Selander, udgivet af forfatteren, AF-stiftelsen og Verbum i 1999. Recension af Birgitte Ebert.	
<i>Psalm i vår tid - en hyllning till SvPs 1986.</i> Svenskt Gudstjänstliv, 2006.	

Kirkemusikalsk Samling (KMS)

Nyeste skud på stammen i Løgumkloster

I det tidlige forår dannedes formelt et nyt Kirke-musikalsk Studiecenter (KMS) i Løgumkloster.

Det nye studiecenter bygger på et nært samarbejde mellem flere aktører, først og fremmest Teologisk Pædagogisk Center (TPC), Løgumkloster Kirkemusik-skole og Forum Musik-Teologi.

Den 20. februar 2007 blev der lagt sidste hånd på vedtægterne. Her bestemmes det, at KMS har status som en selvstændig afdeling under TPC med hjemsted sammesteds.

KMS er et kirkemusikalsk studie- og informations-center for kirkemusikere og præster, og centeret skal i samarbejde med Forum Musik-Teologi (FMT) og andre relevante samarbejdspartnere iværksætte initiativer, der fremmer det kirkemusikalske fagområde, herunder samspillet mellem musik og teologi såvel på det videnskabelige som på det praksis-orienterede område med udgangspunkt i gudstjenestens liturgi og kirkemusik ved

- at opbygge en kirkemusikalsk studiesamling af håndbøger, noder og AV-materialer
- at arrangere kurser og workshops
- at støtte Ph.d.-stipendiater
- at danne faglige netværk
- at stille faglig rådgivning og ekspertise til rådighed
- at opbygge og vedligeholde lister over musikrelevante links til Internettet

KMS ledes af en styregruppe på tolv personer der repræsenterer en bred indsigt i kirkemusik og teologi. TPCs rektor er øverste myndighed, og TPCs bogholder og bibliotekar har funktion som henholdsvis kasserer og sekretær for KMS.

For nærværende tæller styregruppen repræsentanter for Haderslev Stift ved biskop Niels Henrik Arendt, Løgumkloster kirkemusikskole ed. rektor Peter Langberg, Forum Musik-Teologi ved Jytte Lundbak og Jørgen Ernst Hansen, Universitetsbiblioteket på Syddansk universitetscenter ved forskningsbibliotekar Peter Nissen, og hertil indenlandske fagfolk såvel som fagfolk fra de nordiske lande med teologiske, hymnologiske og kirkemusikalske kompetencer.

Arbejdet med opbygning af studiesamling, byggende på de allerede eksisterende samlinger i Løgumkloster, er i fuld gang, ligesom der arbejdes med kursustilbud i TPCs regi.

KMS vil få plads på TPCs hjemmeside, hvor studiesamlingens bogbestand og AV-bestand vil blive opdateret løbende.

Interesserede kan henvende sig med spørgsmål og ideer til TPC, der også gerne modtager materiale til studiesamlingen i form af noder, bøger, salmebøger, koralbøger, CD'er m.v.

*På vegne af KMS
Ole Brinth.*

Bag tidsskriftet...

Redaktørens referencegruppe

Lektor, dr. phil. Steffen Arndal	Campusvej 55, DK-5230 Odense M.	(+45) 65 50 32 18	arndal@litcul.sdu.dk
Provst, adj. professor ph.d. Peter Balslev-Clausen	Ahlmanns Allé 14, DK-2900 Hellerup	(+45) 39 62 79 27	pbcc@teol.ku.dk
Organist Ole Brinth (musik)	Lysestøbervej 7, DK-6070 Christiansfeld	(+45) 74 56 03 73	organist.hhk@mail.dk
Domorganist Birgitte Ebert (musik)	Hømvej 4, Høm, DK-6760 Ribe	(+45) 75 42 06 19	beb@km.dk
Rektor Eberhard Harbsmeier (sekretariat)	Kirkeallé 2, DK-6240 Løgumkloster	(+45) 74 74 58 81	ebh@km.dk
Sognepræst, cand. theol. Jørgen Kjærgaard (teologi)	Præstegårdsvej 8, DK-7770 Vestervig	(+45) 97 94 11 12	jkj@km.dk
Pastor em., dr. theol. h. c. Jens Lyster (teologi)	Drosselvænget 8, DK-6310 Broager	(+45) 35 11 41 07	jenslyster@gmail.com
Professor dr. theol. Kirsten Nielsen	Våggade 5, DK-8200 Århus N.	(+45) 89 42 22 53	kn@teol.au.dk
Docent, fil. dr. Inger Selander (litteratur)	Runslingan 18 B, SE-224 77 Lund	(+46) 46-151729	inger.selander@litt.lu.se

Nordisk referencegruppe

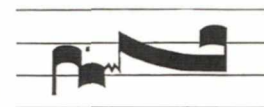
MuL, teol. dr. Anna Maria Böckerman-Peitsalo (FI)	Norra Heikelvägen 21 B, FI-027 00 Grankulla	(+358) 41 501 6016	abockerm@abo.fi
Teol. dr. Anna Jönsson Evertsson (SE)	Råstenvägen 8, SE-291 73 Önnestad	(+46) 44-76967	anna.evertsson@hem.utfors.se
Fagkonsulent, koncertorganist David Scott Hamnes (NO)	Liturgisk senter, Erkebispgården, NO-7013 Trondheim	(+47) 91 33 30 608	david.scott.hamnes@kirken.no
Professor, teol. dr. Einar Sigurbjörnsson (IS)	Nedstaberg 8, IS-111 Reykjavik	(+354) 45 68 211	eisig@hi.is
Professor, dr. Erkki Tuppurainen (FI)	Retkeilijäntie 14 C 1, FI-702 00 Kuopio	(+358) 40 529 1370	erkki.tuppurainen@fimnet.fi

Salmehistorisk Selskabs bestyrelse

Lektor, dr. phil. Steffen Arndal	Campusvej 55, DK-5230 Odense M.	(+45) 65 50 32 18	arndal@litcul.sdu.dk
Provst, adj. professor, ph. d. Peter Balslev-Clausen	Ahlmanns Allé 14, DK-2900 Hellerup	(+45) 39 62 79 27	pbc@teol.ku.dk
Rektor Eberhard Harbsmeier	Kirkeallé 2, DK-6240 Løgumkloster	(+45) 74 74 55 99	ebh@km.dk
Lektor, afdelingsleder Carsten Selch Jensen	Afdeling i Kirkehistorie, Københavns Universitet, Hækkehusvej 2, DK-5250 Odense SV.	(+45) 35 32 37 81	csj@teol.ku.dk
Forretningsfører, merkonom Vagner Lund	Caroline Amalievej 27, DK-2800 Lyngby	(+45) 45 88 48 65	vlu@teol.ku.dk
Pastor em., dr. theol. h.c. Jens Lyster	Drosselvænget 8, DK-6310 Broager	(+45) 35 11 41 07	jenslyster@gmail.com
Sognepræst, cand. theol. Ove Paulsen, redaktør.	Toftvej 37, DK-9280 Storvorde	(+45) 98 31 84 70	opa@km.dk
Professor em., teol. dr. & fil. dr. Sven-Åke Selander, rep. for NORDHYMN	V. Häggviksvägen 17, SE-236 32 Höllviken	(+46) 40 453577	teol-sas@cassandra.net.lu.se

Styringsgruppen for Nordisk Institut for Hymnologi (NORDHYMN)

Professor em., teol. dr. & fil. dr. Karl-Johan Hansson	Krubbvägen 1 E 10, FI-652 30 Vasa	(+358) 6 321 6421	khansson@abo.fi
Professor, dr. theol. Steffen Kjeldgaard-Pedersen	Egernvej 43, DK-2000 Frederiksberg C	(+45) 38 34 99 72	skp@teol.ku.dk
Sekretær: Vagner Lund	Det teologiske Fakultet, Købmagergade 44-46, DK-1150 København K		vlu@teol.ku.dk
Professor, fil. dr. & teol. dr. Pétur Pétursson	Hjardarhaga 11, IS-107 Reykjavík	(+354) 562 9009	petp@hi.is
Professor em., teol.dr. fil. dr. Sven-Åke Selander, fmd.	V. Häggviksvägen 17, SE-236 32 Höllviken	(+46) 40 453577	teol-sas@cassandra.net.lu.se
Førsteamanuensis, cand. phil. Sigvald Tveit	Postboks 1017, NO-0315 Oslo	(+47) 92 04 24 72	sigvald.tveit@imv.uio.no

Afindholdet

BO GUNGE	<i>Trange tider. Melodi med kommentar af Birgitte Ebert.</i>
STIG WERNØ HOLTER	<i>Salmevær i Trondheim. Referat av IAH-konferansen 2007</i>
ERKKI TUPPIRAINEN	<i>Da pacem Domine – nordiska avledningar av två medeltidssånger</i>
ERKKI TUPPIRAINEN	<i>Das deutsche Kirchenlied (DKL) – Kritische Gesamtausgabe der Melodien. Kritisk helhetsutgåva till tidiga tyska koralmelodier</i>

